

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Стоянова Леоніда Афанасійовича «Оксіуроз бородатих агам (*Pogona vitticeps*) (поширення, патогенез, лікування)», представленої на засідання спеціалізованої вченої ради Д 35.826.03 при Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького на здобуття наукового ступеня кандидата ветеринарних наук за спеціальністю 16.00.11 – паразитологія

Актуальність теми дисертаційної роботи. Утримання рептилій і насамперед бородатих агам у неволі впливає на особливості ураження та перебіг у них хвороб заразної етіології, у тому числі паразитарних. До значно поширених ендopазитозів бородатих агам належать нематодози, зокрема оксіуроз, який може спричиняти суттєву шкоду здоров'ю тварин і потребує детального вивчення.

Тому актуальними є встановлення епізоотичної ситуації з даної інвазії, дослідження існуючих антигельмінтиків та розробка нових, призначених для рептилій препаратів, а також боротьба з екзогенними стадіями паразитів.

Тому, дисертаційна робота Стоянова Л. А. присвячена вирішенню актуальної наукової проблеми.

Обсяг і структура дисертації та її методичний рівень. Дисертація викладена на 219 сторінках комп'ютерного тексту і складається з анотації українською мовою (стор. 2-5), анотації англійською мовою (стор. 6-9), списку публікацій здобувача (стор. 10-12), вступу (стор. 16-20), огляду літератури та вибору напрямів досліджень (стор. 47-51), загальної методики та основних методів виконання роботи (стор. 35-43), результатів досліджень (стор. 52-102), аналізу та узагальненні результатів досліджень (стор. 103-116), висновків (стор. 117-118), пропозицій виробництву (стор. 119), списку використаних джерел (стор. 120-143) і додатків. Робота ілюстрована 17 таблицями та 15 рисунками.

Структура дисертаційної роботи відповідає основним вимогам і містить необхідні розділи.

У **вступі** до роботи обґрунтовано актуальність теми, наведено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету, яка відповідає темі дисертаційної роботи, та конкретизується у завданнях досліджень, визначено об'єкт і предмет дослідження та основні методи досліджень, висвітлено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, встановлено особистий внесок здобувача, представлено апробацію результатів дисертації та кількість публікацій.

Перший розділ – «Огляд літератури і вибір напрямів досліджень» складається з чотирьох підрозділів та висновку. В Розділі 1 наведені

літературні дані про поширення нематодозів бородатих агам, особливості патогенезу та діагностики за даних інвазій, а також матеріали попередніх дослідників про лікувально-профілактичні заходи за оксіурозу бородатих агам.

В кінці кожного підрозділу автором, з урахуванням досвіду попередніх дослідників, визначено напрям наукових досліджень.

Таким чином, огляд літератури представлений на достатньому науковому та методичному рівнях. В ньому викладений та проаналізований сучасний стан вивчення проблеми за темою дисертації.

У Розділі 2 («Загальна методика та основні методи виконання роботи») йде мова про час, місце та методи виконання дисертаційної роботи, наводиться схема та етапи проведення досліджень.

Зокрема, дисертаційна робота була виконана упродовж 2013–2019 рр. у лабораторії епізоотології, паразитології, моніторингу хвороб тварин та провайдингу Одеської дослідної станції Національного наукового центру «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини».

Вивчення епізоотичної ситуації з гельмінтозів бородатих агам проводили у зооцентрах України: «Центр з розведення рідкісних і зникаючих видів тварин» (Київ); Київському, Одеському, Миколаївському зоопарках; приватному підприємстві «Зооцентр Афаліна» (Миколаїв), а також в окремих приватних колекціях.

Автором виділені сім етапів дослідження:

1. Визначення поширення гельмінтозів бородатих агам у зооцентрах України;
2. Визначення видової інвазованості бородатих агам гельмінтами родини *Oxyuridae*;
3. Морфологічні і біохімічні дослідження крові бородатих агам за спонтанного оксіурозу;
4. Визначення ефективності лікування бородатих агам за спонтанного оксіурозу та змішаного перебігу оксіурозу і стронгілурозу;
5. З'ясування впливу альбендазолу 10 % та препарату «Гельмірепт» на морфологічні і біохімічні показники крові за спонтанного оксіурозу;
6. Визначення дезінвазійної ефективності дезінфікуючих засобів;
7. Аналіз отриманих результатів.

Розділ 3 – «Результати досліджень» є основною частиною дисертації та складаються з семи підрозділів, з яких останній має чотири підпідрозділи.

Отримані в процесі виконання роботи результати представлені згідно семи запланованих етапів дослідження.

В кінці кожного підрозділу автором проаналізовані отримані результати.

У висновку до Розділу 3 підсумовано основні результати власних досліджень.

Розділ 4. «Аналіз та узагальнення результатів досліджень».

У даному розділі дисертантом проведено аналіз і обговорення отриманих результатів досліджень, у порівнянні з даними попередніх дослідників, представленими у проаналізованій науковій літературі.

Висновки складаються з 9 пунктів, які витікають з результатів досліджень.

Пропозиції виробництву складаються з запропонованих патенту України на корисну модель, навчально-методичного посібника та рекомендацій дисертанта щодо лікування і дезінвазії зовнішнього середовища за оксіурозу бородатих агам, зроблених за результатами проведених досліджень.

Список літератури містить 229 джерел, у тому числі – 137 латиницею.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації підтверджується використанням сучасних методів досліджень та зроблених пропозицій виробництву. Матеріали та методи досліджень, що використані дисертантом для вирішення поставлених завдань, відповідають меті роботи і дають можливість одержати об'єктивні дані. Результати досліджень опрацьовані статистично, узагальнені та проаналізовані. Висновки науково обґрунтовані та витікають з результатів досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів. Отримано нові дані щодо поширення та вікової динаміки оксіурозу бородатих агам, розведених у неволі та завезених з-за кордону. Визначено видовий склад збудників.

Досліджено морфологічні та біохімічні показники крові бородатих агам за спонтанного оксіурозу.

Визначені особливості ембріонального розвитку яєць оксіурисів.

Встановлено лікувальну ефективність антигельмінтних препаратів різних хімічних груп за спонтанного оксіурозу бородатих агам. Експериментально обґрунтовано високу ефективність (ЕЕ – 100 %) препарату «Гельмірепт». Уперше в Україні визначено дезінвазійну ефективність ДЗПТ-2, неохлору та бровадезу-20 щодо яєць *Oxyuris thelandros*.

Наукову новизну виконаної роботи підтверджено деклараційним патентом України на корисну модель: «Препарат для лікування нематодозів та цестодозів рептилій «Гельмірепт»».

Практичне значення одержаних результатів та рекомендації щодо їх впровадження. За результатами досліджень дисертантом запропоновані «Методичні рекомендації з діагностики, лікування та заходів профілактики оксіурозу бородатих агам», схвалені методичною радою Національного наукового центру «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини» (протокол № 5 від 30 жовтня 2018 року).

Результати експериментальних досліджень використовуються у практичній, науково-дослідній роботі і навчальному процесі факультетів ветеринарної медицини двох вищих навчальних закладів України; в Одеській регіональній державній лабораторії державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів; у ПП «Зооцентр Афаліна», Київському зоологічному парку загальнодержавного значення «Акватераріум», Одеському дельфінарії «Немо».

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. За темою дисертаційної роботи опубліковано 15 наукових праць, у тому числі: 9 статей (з них 8 – у наукових фахових виданнях України, 1 – в іноземному науковому фаховому виданні), 3 статті в інших виданнях, один опис патенту України на корисну модель, 1 методичні рекомендації, 1 навчально-методичне видання.

Результати наукових досліджень доповідались і були схвалені на засіданнях вченої ради Національного наукового центру «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини» (м. Харків, 2014-2018 рр.) та 5-ти міжнародних науково-практичних конференціях.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. За структурою та змістом автореферат дисертації відповідає вимогам МОН України. У тексті автореферату відображені основні положення, зміст, результати і висновки досліджень, проведених Леонідом Афанасійовичем Стояновим. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Особистий внесок здобувача полягає у самостійному аналізі першоджерел наукової літератури з напрямку досліджень; виконанні обсягу досліджень; проведенні статистичної обробки та узагальненні отриманих результатів; формулюванні висновків та пропозицій виробництву.

На виконання постанови ВАК України «Відомості щодо біоетичної експертизи дисертаційних досліджень для здобувачів наукових ступенів із медичних, біологічних і ветеринарних наук» констатуємо, що грубого поводження з тваринами не виявлено та збережено елементи біоетики.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації. Результатом виконання дисертаційної роботи Стояновим Л.А. є закінчена наукова праця. При цьому автором проаналізовано значну кількість наукової літератури. При проведенні власних досліджень використано достатню кількість дослідного матеріалу, проведено серію лабораторних дослідів та виробничих випробувань. Отримані цифрові дані статистично оброблені та проаналізовані. Все це створює загальне позитивне враження про дану роботу.

Водночас слід звернути увагу на деякі зауваження:

- в анотації англійською мовою реєструються деякі неточності перекладу, незрозумілі назви збудників та захворювань: «diluted in captivity», «stronulyidosis», «pentamethomas», «oxyoasis», «oxyurys», «stronhyloidosis», «cestodios», «Brovadase-20», «NPF», «Neochloria». У ключових словах хворобу оксіуроз зазначено як «oxyurosis», а в тексті анотації – «oxyuriasis», «oxyuryses», «oxyurrosis», «oxyurysis», «oxyuritis», «oksyurozy», «oxyurase»;

- бажано уточнити, що мав на увазі автор «аміонєвих» чи амонієвих сполук (другий абзац стор. 5, четвертий абзац стор. 50);

- у четвертому абзаці на стор. 24 при перерахуванні латинських назв збудників слід додати, що це назви рядів;

- на стор. 25 у передостанньому абзаці, при цитуванні джерела № 54 вказується на ураженість рептилій в приватних тераріумах міста Києва оксіурисами та стронгілюрисами. Насправді у даному джерелі йдеться про ураженість оксиуратами і стронгілідами;

- на стор. 39 п'ятий абзац у якому цитується джерело № 173 не відповідає змісту статті;

- для позначення збільшення слід використовувати символ «×», замість «х» (стор. 47, 50, 59, 62, 63, 64, 67, 94);

- при описанні таблиці 3.2. (стор. 56) дані у тексті не співпадають з табличними даними інтенсивності інвазії бородатих агам оксіурисами як завезених із-зі кордону, так і розведених в неволі;

- рис. 3.12 на стор. 67 підписаний як «ротевий апарат самки *Oxyuris thelandros*». Проте на даній фотоілюстрації зображене розширення стравоходу – бульбус гельмінта;

- на стор. 79 у назві таблиці 3.9 бажано уточнити, що йдеться про екстенсефективність препаратів;

- не зрозуміло чому при описанні таблиці 3.13 у першому абзаці на 92 стор. використано термін «стронгілюсів», так само як у другому абзаці на стор. 93 автором двічі вказується на «стронгільоз» бородатих агам;

- у третьому абзаці на 94 стор. замість вислову «розчавлювали препарувальними голками» бажано використовувати термін подрібнювали.

- на стор. 104 шостий абзац, у якому цитується джерело № 57 не відповідає змісту оригінальної статті;

- автором роботи, з метою диференціації яєць оксіурисів бородатих агам від яєць ґрунтових кліщів запропоновано проводити їх культивування. Проте не вказано як саме та за якими морфологічними ознаками диференціювали різні види оксіурисів та стронгілюрусів із представленням фотозадокументованих ілюстрацій;

- було б доречним навести фотоілюстрації деформованих яєць *Oxyuris thelandros* під впливом досліджених дезінфікуючих хімічних засобів.

У тексті роботи реєструються дефекти набору: на стор. 11, 58, 68 замість «ветеринарии» надруковано «ветеринари»; на стор. 19 замість «схвалені» надруковано «схваленні»; на стор. 21 замість «загибель рептилій, пов'язана» надруковано «загибель рептилій, пов'язаний»; на стор. 23 у четвертому абзаці замість «нематоди» надруковано «нематодози», у сьомому абзаці замість «на межі зникнення» надруковано «на грані зникнення», а в останньому абзаці замість «Амаміосима» надруковано «Амаміюшима»; на стор. 40 у другому абзаці – «застосувували» замість «застосовували»; на стор. 50 надруковано «п'ять родів» замість «п'ять родин»; на стор. 64 надруковано «інвазованої личинки» замість «інвазійної личинки»; на стор. 78 надруковано «кортекостероїд» замість «кортикостероїд»; на стор. 103 надруковано «п'ять видів» замість «п'ять родів».

Проте вищезазначені зауваження не зменшують наукової цінності виконаної роботи.

Загальний висновок.

Враховуючи актуальність теми, завершеність наукової роботи, наукову новизну та ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх практичну цінність, повноту викладення в опублікованих працях, дисертаційна робота на тему «**Оксіуроз бородатих агам (*Pogona vitticeps*) (поширення, патогенез, лікування)**», представлена на здобуття наукового ступеня кандидата ветеринарних наук відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.13 № 567, а її автор – **Стоянов Леонід Афанасійович** заслуговує присудження наукового ступеня кандидата ветеринарних наук за спеціальністю 16.00.11 – паразитологія.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри паразитології

Харківської державної зооветеринарної академії,

доктор ветеринарних наук, професор,

член-кореспондент НААН

Підпис професора Приходька Ю.О. засвідчую:

начальник відділу кадрів ХДЗВА

Ю.О. Приходько

І. М. Москаленко

